

**A magyar arisztokrácia
társadalmi-közéleti kapcsolatai
és szerepvállalása**

A MAGYAR ARISZTOKRÁCIA TÁRSADALMI-KÖZÉLETI KAPCSOLATAI
ÉS SZEREPVÁLLALÁSA

SPECULUM HISTORIAE DEBRECENIENSE 26.
(A Debreceni Egyetem Történelmi Intézete Kiadványai)

Sorozatszerkesztő:

PAPP KLÁRA

A magyar arisztokrácia társadalmi-közéleti kapcsolatai és szerepvállalása

SZERKESZTETTE:

PAPP KLÁRA, PÜSKI LEVENTE és NOVÁK ÁDÁM

DEBRECEN, 2019

KIADJA A DEBRECENI EGYETEM TÖRTÉNELMI INTÉZETE

A borítót tervezte:

GYARMATI IMRE
grafikus

A kötetet lektorálta:

BARTA JÁNOS
professor emeritus,

Technikai szerkesztő:

HERMÁN ZSUZSANNA

A kötet kiadását támogatta:

az NKFI K 120197 számú pályázata,
a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolája,
a DE Nemzetközi Inter-regionális Társadalomtörténeti
és Néprajzi Kutatási Központja

ISSN 2060-9213
ISBN 978-963-490-115-0

© Debreceni Egyetem Történelmi Intézete

Nyomta a Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: Kapusi József

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
BÁRÁNY ATTILA: Zsigmond „utazó” kísérete Aachentől Rómaig (1414–1433)	9
NOVÁK ÁDÁM: Hatalmi reprezentáció és a vörös viasz kapcsolata a késő középkorban	51
GÁLFI EMŐKE: A követ, a komornyik és a katona, adalékok Báthory István fejedelem portréjához	63
BOGDÁNDI ZSOLT: Enyedí Pálfi István (1627–1667) avagy a kolozsmonostori konvent a fejedelmek és a nemesség szolgálatában	71
SZABADI ISTVÁN: Báthory Kristóf erdélyi vajda 1580-as oklevele és a szilágysági reformátusok	81
KÓNYA ANNAMÁRIA: Az arisztokrácia szerepe egyes zempléni mezővárosok vallási életében a kora újkorban	89
MOHÁCSI ENDRE: Főkapitányi kapcsolati háló Szatmárban a 17. század első harmadában	105
BALOGH JUDIT: Béli Pál kapcsolatrendszere az erdélyi elitben	123
KÓNYA PÉTER: Megjegyzések az arisztokrácia szerepéhez a Rákóczi-szabadságharcban	143
POHILEC SZILVESZTER: A legnagyobb Rákóczi birtok a Schönbornok tulajdonában (1726–1746)	155
PAPP KLÁRA: Sajtóosságok az erdélyi arisztokrata nők társadalmi-közéleti kapcsolataiban a 18–19. században	169
NAGY BETTINA: Kellemesi Melczer Lászlóné, gr. Mailáth Mária (1770–1833) özvegyi évei a hozzá írott levelek tükrében	193
EGYED EMESE: Fekete János gróf határátlépései	211
FAZEKAS RÓZSA: Károlyi György útja a lóversenyzés pártolásától a Magyar Gazdasági Egyesület elnökségéig	223

EGYED ÁKOS: Gróf Mikó Imre – az Erdélyi Gazdasági Egyesület újjászervezője	235
OROSZ ISTVÁN: Debrecen nagybirtokosai a 19. század utolsó és a 20. század első harmadában	249
SCHREK KATALIN: Gróf Vay Dániel és a cívis polgárok megmozdulása az 1877–1878-as orosz–török háború idején	263
KERTÉSZ TÜNDE FRUZZSINA: Az arisztokrácia szerepe az amerikai magyar emigráció életében a 20. században Kállay Miklós kapcsolati hálóján keresztül	279
ZSOLDOS ILDIKÓ: Károlyiak a tulipánmozgalomban	299
PŰSKI LEVENTE: Károlyi Gyula gróf: egy arisztokrata identitás összetevői	313
VISKOLCZ NOÉMI: A „legerősebb oszlop” – Esterházy Pál herceg mecenatúrája a két világháború közti Magyarországon	325
KUNT GERGELY: „a magyar culturának megmenteni” – Esterházy herceg felelősségvállalásának formái Burgenland elcsatolása idején	347
KEREPESZKI RÓBERT: „Fekete bárányok”. Arisztokraták és a magyar „alvilág” a két háború között	359
BARTA RÓBERT: Márffy-Mantuano Judit (Judith Listowel) angliai tevékenysége és kapcsolatrendszere	377
KEMÉNYFI RÓBERT: Arisztokraták, kispolgárok, parasztok és egyöntetű süteményeik (<i>Egy főúri család gyermekgondozója és hagyatéka</i>)	393
A KÖTET SZERZŐI	423

ELŐSZÓ

A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében 2009-ben indult útjára a Speculum Historiae Debreceniense könyvsorozat, amelynek 4. köteteként a társadalomtörténészek Papp Klára és Püski Levente szervezésében megtartott arisztokrácia konferenciájának anyagát rendeztük tanulmánykötetbe. (Arisztokrata életpályák és életviszonyok. Speculum Historiae Debreceniense 4. Szerk. Papp Klára, Püski Levente. Debrecen, 2009.) A konferencia és a kötet megvalósításáért nagy dicséretet kaptunk L Nagy Zsuzsa professzor emeritustól, aki a történelmi doktori iskola vezetőjeként is úgy értékelte, hogy Szabó István hagyományait folytatva jó ötlet éppen ezen az egyetemen hozzájárulni a magyar arisztokrácia múltjának kutatásához.

Az első kötet sikerét egy OTKA pályázat beadása koronázta, amely Orosz István professzor, az MTA levelező tagja vezetésével sikeresnek mutatkozott. (A pályázat kutató résztvevői: Egyed Ákos MTA külső tag, Barta János professzor emeritus, Papp Klára professzor, Pál Judit professzor, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Egyed Emese professzor, BBTE, Kónya Péter professzor, Eperjesi Egyetem, Papp Imre professzor, Püski Levente docens, Velkey Ferenc docens, Jeney-Tóth Annamária egyetemi adjunktus és Tóth Orsolya egyetemi adjunktus.) A munka eredményeként a számtalan tanulmány mellett két tanulmánykötet született, az első az értékekről és az arisztokrácia életviszonyairól (A magyar arisztokrácia társadalmi sokszínűsége, változó értékek és életviszonyok. Speculum Historiae Debreceniense 12. Szerk. Papp Klára, Püski Levente, Debrecen, 2013.), a második pedig a koronként változó, de a 20. század közepéig mindig meghatározó társadalmi szerepekről készült (Műveltség és társadalmi szerepek: az arisztokrácia változó társadalmi szerepe. Speculum Historiae Debreceniense 18. Szerk.: Bárány Attila, Orosz István, Papp Klára, Vinkler Bálint, Debrecen, 2014.). Az utóbbi kötet már valóban igen komoly vállalkozás volt, hiszen a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának centenáriumi megemlékezéseihez kapcsolódó konferencián – ami a tanulmánykötet kiindulópontját adta – az előadók között nemzetközi történészgárdát felvonultatva vizsgáltuk az arisztokrácia európai és magyarországi szerepváltozásait az első ezredfordulótól a múlt évszázad közepéig.

Időközben, 2014-ben a debreceni történészek hosszú évek óta tartó szakmai kapcsolataira alapozva megalakult a Nemzetközi Inter-regionális Társadalomtörténeti és Néprajzi Kutatóközpont (vezetője Papp Klára professzor, titkára Bárány Attila docens), amelynek a debreceni társadalomtörténettel foglalkozó történészekon kívül kolozsvári, beregszászi, eperjesi, csikszeredai kutatók lettek a tagjai, s amely részt vett a további konferenciák szervezésében, s újabb kötetek megjelentetésében. Így került sor 2015. november 26-án, a Debreceni Egyetemen a „Menekültek, migránsok, új hazát keresők” című tudományos tanácskozás megszervezésére is, amely a konferencia témájával azonos címen, az intézeti könyvsorozat 25. kötetének megjelentetéséhez vezetett.

2016-ban Papp Klára professzorasszony vezetésével újabb nyertes pályázat (NKFI K 120197) támogatásával folytatódott az arisztokrácia kutatása. A kutatócsoport némileg megváltozott kutatói összetétel mellett (Orosz István akadémikus, Egyed Ákos MTA külső tag, Barta János professzor emeritus, Pál Judit MTA külső tag, BBTE professzor, Kónya Péter professzor, Eperjesi Egyetem, Egyed Emese BBTE professzor, Püski Levente professzor, Barta Róbert docens, Kerepeszki Róbert docens, Szabadi István docens, Schrek Katalin egyetemi adjunktus és Tóth Orsolya egyetemi adjunktus részvételével) folytatja az arisztokrácia kapcsolatok elemzését.

Jelen tanulmánykötetünket, amely a 2018 októberében tartott kétnapos konferencia előadásainak átdolgozott, jegyzetekkel ellátott változatait tartalmazza, az NKFI mellett a doktori iskola és a Kutatási Központ támogatásával jelentetjük meg.

A korábbi és a jelenlegi OTKA kutatócsoport két tagjának jeles jubileuma kapcsolódik a 2018. őszi konferencia, illetve a kötet megjelenésének évéhez. Papp Imre kollegánk az elmúlt ősszel lett volna 70 éves, ezért a konferencia résztvevői a kötetet az ő emlékének ajánlották. Ugyanakkor a könyv várhatóan 2019. szeptember végére jelenik meg, nem sokkal Egyed Ákos professzor úr 90. születésnapja előtt. Ezért mi, a kötet szerzői tanulmányainkkal és hozzá kapcsolódó jókívánságainkkal köszöntjük valamennyiünk Ákos bácsiját, az EME egykori elnökét, oktatótársunkat és a Debreceni Egyetem díszdoktorát. Reméljük, hogy az ő tanulmányát is tartalmazó könyvünket 2019. november végén, Kolozsváron is bemutathatjuk.

Debrecen, 2019 júliusában

A szerkesztők

HATALMI REPREZENTÁCIÓ ÉS A VÖRÖS VIASZ KAPCSOLATA A KÉSŐ KÖZÉPKORBAN

A késő középkort tekinthetjük a jogok, kiváltságok korszakának. Egy ország társadalmi rétegződése, egy-egy csoport identitásának kialakulása mind-mind az előjogok köré szerveződött. Szemben a modern állammal, ahol nemzetiségi, vagy etnikai alapon, vagy vagyoni helyzet, foglalkoztatási ágazatok, vallás, illetve tudás szerint alakultak ki az egyes rétegek, a középkor legfontosabb identitásképző alapja az előjog volt. Egy-egy társadalmi csoport identitását a számára az uralkodó által biztosított előjogok szerint írhatunk le. Az azonos előjogokkal rendelkező társadalmi csoportot rendnek nevezhetjük. A jogrendszerből kiszorított társadalmi csoportot negatív rendként definiálhatjuk. Ez a réteg a jobbágyság, amely a kor szóhasználata szerint „idegen fedél alatt lakozott” (*sub tectis alienis latitat*), vagyis tulajdonjoga nem volt a föld fölött, csak használati joga.¹ A jobbágyság ezzel az ország sorsának irányításából is kirekesztett lett. Rajtuk kívül egy-egy csoporthoz tartoztak a különleges kiváltságokkal rendelkező népek, mint a szászok, székelyek, jászok, kunok, akik egy adott területhez kötődő kollektív nemességgel rendelkeztek. Hasonlóan földrajzilag behatárolt területen rendelkeztek csupán előjogokkal a városi polgárok. A világi társadalommal párhuzamosan létezett az egyházi társadalom. Az erősen hierarchikus egyházi rendszer élén állók rendelkeztek csupán politikai hatalommal.² Ezek jelentősége messze eltörpül a birtokos nemességgel szemben. A Magyar Királyság lakosságának mintegy 5%-át adta a nemesség, amelynek kezében a legnagyobb politikai hatalom összpontosult a király mellett. Tanulmányunkban ennek a rendnek a rétegződésével foglalkozunk egy reprezentációs eszköz, a vörös viasz használata mentén.³

¹ Engel Pál: Társadalom és politikai struktúra az Anjou-kori Magyarországon. In: Engel Pál: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok.* Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. Bp., 2003. 302–319. (továbbiakban: Engel, 2003A) 305.

² Fügedi Erik: A XV. századi magyar püspökök. In: Uő: *Kolduló barátok, polgárok, nemesek.* Bp., 1981. 89–113.

³ Dolgozatunk célja tehát a vörös viasz használatának vizsgálata a világi előkelők körében a 15. században. Nem vállalkozunk arra, hogy a folyamat jogi hátterét elemezzük, csupán pecsétani vizsgálataink eredményeit szeretnénk a későbbi jog- illetve társadalomtörténeti kutatások szolgálatába állítani.

A nemesség ugyanis a 15. század végéig törvényileg egyenlő volt. Az 1351-es törvény kimondja, hogy a nemesek „egy és ugyanazon szabadsággal” bírnak. A renden belül a 14–15. század folyamán csupán vagyoni különbségek figyelhetők meg.⁴ Az első jogilag is különbséget tevő törvényt 1498-ban fogadta el II. Ulászló országgyűlése.⁵ A változás nem egy, hanem több lépcsőben, egy több mint másfél évszázados folyamat alatt zajlott le. A változás politikai, birtoklástörténeti,⁶ jogi⁷ folyamata jól kutatott és ismert. A középkori történelem egy sajátos – egyszerre diplomatikai és tárgyi – forrása segítségével ez a folyamat még jobban árnyalható. Az oklevelek megerősítésére szolgáló pecsétek viaszának elemzésével ebből a tekintetben, széles forrásanyagra támaszkodva eddig nem foglalkoztak.⁸ A vörös viasz kapcsán ifj. Szentpétery Imre nevéhez köthetünk egy önálló tanulmányt, amely a vörös viasz bizonyító erejét vizsgálta. Eszmetörténeti munkája nem korlátozódott vizsgálódásunk időszakára, és célja nem is a jelenség terjedésének ismertetése volt.⁹ A vörös viasz használatának joga szintén előjog volt, amely a király monopóliumából lassan a differenciálódó nemesség privilégiumára épülő kifejező eszközként működött.

A vörös viasz használata tehát – bizonyító erejével szoros összefüggésben – reprezentációs eszközzé vált. Érdemes megfigyelnünk egy másik reprezentációs eszközt is, amely szintén a fent leírt folyamatot hivatott szemléltetni: a világi személyek oklevelekben történő megnevezését. A 14. században az országos tisztségviselők, vagyis a bárók alkották a királyi tanácsot a főpapokkal együtt. A tanács világi tagjai az ország legvagyonosabb birtokosai közül kerültek ki, vagy hivataluk során azzá váltak. A két-három váruradalom birtoklása jelentős vagyonnak számított. Ez egészülhetett ki a királyi birtokállományból az ún. honorbirtokkal. A honorrendszer biztosította, hogy fennállása alatt jelentős vagyoni különbség ne alakulhasson ki a nemesek között. A honorbirtok ténylegesen a királyé maradt, aki ekkor a váruradalmak több mint kétharmadával rendelkezett.

⁴ Engel, 2003A 310.

⁵ Engel Pál: A magyar világi nagybirtok megoszlása a XV. században 1–2. In: Engel Pál: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. Bp., 2003. 13–72. (továbbiakban: Engel, 2003B) 19–20.

⁶ Uo.

⁷ Mályusz Elemér: A magyar rendi állam Hunyadi korában I–II. = *Századok*, 1999. 46–123. és 529–602. Vö. Mályusz Elemér: A magyar társadalom a Hunyadiak korában. (A hűbéresség és rendiség problémája.) In: *Mátyás király Emlékkönyv I–II*. Szerk. Lukinich Imre, Bp., 1940. I. 311–433.

⁸ A vörös viasz használatának jogáról érintőlegesen Szentpétery Imre és Kumorovitz Lajos Bernát is értekezett, de részleteiben nem tárgyalta a kérdéskört. Szentpétery Imre: *Magyar oklevéltan*. Bp., 1995.; Kumorovitz Lajos Bernát: *A magyar pecséthasználat története a középkorban*. Bp., 1993. (második, bővített és javított kiadás).

⁹ Ifj. Szentpétery Imre: A vörös viaszpecsét bizonyító ereje a középkorban. In: *Emlékkönyv Szentpétery Imre születése hatvanadik évfordulójának ünnepére*. Szerk. Baráth Tivadar et al, Bp.–Pécs, 1938. 440–453.

Az tisztségviselők számára a 14. században kijárt a „magister” cím. Ez azonban nemcsak az országos méltóságoknak, hanem a kisebb tisztségviselőknek is kijárt, és nem volt örökíthető, mint ahogy a honorbirtok sem.¹⁰

I. Nagy Lajos 1382-es halála után a királyi várak kétharmada magánkézbe került. Ez elsősorban Zsigmond uralkodása első tizenöt éve birtokpolitikájának eredménye. A váuradalmakat a régi és az új bárói családok nyerték meg örök-birtokként. A legvagyonosabb családok (Garai, Ilsvai, Bebek, Kanizsai, Perényi) 5–15 váuradalommal is rendelkeztek. Ez a vagyoni különbségek ugrásszerű növekedésével járt. Egy-egy nagybirtokos akár több ezer jobbágycsaláddal is rendelkezhetett. A Zsigmond-korban a bárók megkapták a „magnificus vir”, nagyságos címet, míg fiaikat az „egregius” vagyis vitézlő címmel illették. A „magnificus vir” megszólítás a báró számára haláláig kijárt, de nem örökíthette azt. Megfigyelhető egy olyan folyamat, amely a nemesség közé éket vert.¹¹

Az utóbbi években elsősorban Bárány Attila kutatásai mentén világossá vált, hogy a 15. századi előkelő nemesség reprezentációs eszközként tekintett egy-egy lovagrendi tagságra, és annak jelképét előszeretettel használta megjelenéseiben.¹² A magyar nagybirtokos réteg ilyen reprezentációs elkülönülésében játszott fontos szerepet az 1408-ban Luxemburgi Zsigmond és felesége Cillei Borbála királyné által létrehozott Sárkányos Rend. A rend a hatalmi helyzet fenntartása véget jött létre. A kor szokásainak megfelelően a rend tagjának lenni nagy presztízzsel járt. A rend alapító tagjai között volt található 24 világi főúr. Ők alkották Zsigmond megbízható támogatói rétegét. Ők voltak hivatottak fenntartani az ország belső rendjét, és megvédeni az országot a külső támadástól.¹³ Több báró címerében feltűnt a Sárkány Rend jelképe, a saját nyakára tekeredő farkú sárkány.¹⁴ Az uralkodó ezt a „főúri klubot” 1431-ben bővítette, több külföldi előkelő, sőt uralkodó is tagja lett.

Mielőtt rátérnénk a pecsétek viaszának elemzésére, a fent említett reprezentációs eszközökön túl egy jogi, és tényleges politikai hatalommal járó folyamatot

¹⁰ Engel Pál: Vár és hatalom. Az uralom területiális alapjai a középkori Magyarországon I–II. In: Engel Pál: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok.* Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. Bp., 2003. 162–197. 183.

¹¹ Engel Pál: Zsigmond bárói: Rövid életrajzok. In: *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437, I–II.* Szerk. Beke László – Marosi Ernő – Wehli Tünde, Bp., 1987. I. 114–129. 115.

¹² Bárány Attila: A fejedelmi lovagrendek hatása a magyar bárói társadalomban. In: *A magyar arisztokrácia társadalmi sokszínűsége, változó értékek és életviszonyok.* Szerk. Papp Klára – Püski Levente, (Speculum Historiae Debreceniense 12.) Debrecen, 2013, 11–46.

¹³ A Sárkányos rendre I. Baranyai Béla: Zsigmond király ún. Sárkány-rendje. = *Századok*, 1925/1926. 561–591., 681–719. A politikai háttér összefoglalására: Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon.* Bp., 1984.

¹⁴ A rendi jelvények ábrázolását először Lövei Pál gyűjtötte össze. Lövei Pál: A Sárkányrend fennmaradt emlékei. In: *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437, I–II.* Szerk. Beke László – Marosi Ernő – Wehli Tünde, Bp., 1987. I. 148–179. Vö. Bárány, 2013.

kell ismertetnünk: tekintsük át az örökös ispáni cím eredetét! A megye vezetői, az ispánok az uralkodótól kapták kinevezésüket annak visszavonásáig, vagy halálukig. Az első örökös ispánságokat ezért nem személyek, hanem intézmények nyerték el. Ilyen intézmény lehetett egy püspökség vagy érsekség. Esztergom vármegye ispánja 1270-től a mindenkori esztergomi érsek volt. Bihar vármegye ispánja a váradi, Győr vármegye ispánja pedig a győri püspök volt a 15. századtól.¹⁵ Világi intézményekhez is kapcsolódtak örökös ispánságok. A macsói bán feladata volt a Dunától nyugatra fekvő déli határvidék védelmének megszervezése. Ennek érdekében a 14. századtól a macsói bán volt Bács, Bodrog, Baranya, Szerém és Valkó megye ispánja.¹⁶ Ezzel a jogszokással az adott tisztséghez tartozó feladatok költségeit fedezték. Az örökös ispáni címek adományozása – gyakran az egyháziak rovására – Mátyás uralkodásának elején szaporodott meg. Szapolyai Imre szepesi, Ernusz János turóci, Alsólendvai Bánfi Miklós poszonyi örökös ispán lett.¹⁷

Az oklevelek hitelesítéseként használt pecsét viaszának színe kezdetben természetes, barna színű volt. A 13. század végén tűnik fel először a vörös viasz a királyi pecséthasználásban.¹⁸ Ez a pénzveréshez, sókereskedelemhez, bányászathoz hasonlóan királyi monopólium volt. A 14. századtól kezdve illetve meg ez a jog a főpapokat.¹⁹ A kancellária reformjával létrejött uralkodói titkospecsétet és gyűrűs pecsétet Károly Róberttől kezdve, I. (Nagy) Lajos királyon át Mária királynőig mindig vörös viaszba nyomták.²⁰ Az Anjou-kort követő időszakban a király nélküli országban az államhatalom jelképe az országtanács pecsétje lett. Ennek viasza mindig vörös volt. A történeti kutatás három ilyen időszakot ismer. 1386-ban II. Károly meggyilkolását követően, 1401-ben, a Zsig-

¹⁵ C. Tóth Norbert: Az örökös ispánságok Zsigmond király korában. = *Történelmi Szemle*, 2011. 467–477. 468. 473.

¹⁶ Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. In. *Magyar középkori adattár (DVD)*, Bp., 2001. I. Fejezet: Bárók.

¹⁷ A folyamatot jogtörténészek kutatták. Hajnik Imre: *Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben*. (Értekezések a történelmi tudományok köréből XIII/10.) Bp., 1888.; Schiller Bódog: *Az örökös főrendiség eredete Magyarországon*. Bp., 1900. Később középkorászok is vizsgálták a kérdést: Mályusz, 1940. 362–364.; Kubinyi András: A megyeispánságok 1490-ben és Corvin János trónörökösödésének problémái. = *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei*, 1982. 169–180. Újabbban: Neumann Tibor: A gróf és a herceg magánháborúja. (Szapolyai István és Corvin János harca a lipói hercegségért). = *Századok*, 2014. 387–426

¹⁸ Szép példája ennek III. András kettőspecsétjébe nyomott királyi ellenőrző gyűrűspecsétje: MNL OL DL 50 544. Közli: Takács Imre: *Az Árpád-házi királyok pecsétjei*. (Corpus sigillorum hungariae mediaevalis 1.) Bp., 2012. 150.

¹⁹ Bodor Imre – Fügedi Erik – Takács Imre: *A középkori Magyarország főpapi pecsétjei a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának pecsétmátsolat-gyűjteménye alapján*. Bp., 1984. 19.

²⁰ Kumorovitz Lajos Bernát: A magyar királyi egyszerű- és titkospecsét használatának alakulása a középkorban. In. *A gróf Klebelsberg Kunó Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve VII.* Szerk. Miskolczy Gyula – Károlyi Árpád – Angyal Dávid, Bp., 1937. 69–112.

mond király elleni lázadás alkalmával, és 1446–52 között a kormányzóság idején.²¹ A magyar levéltárak oklevelein vörös viaszba nyomva a szomszédos államok fejedelmeinek pecsétje tűnik fel, mint például Brankovics György szerb despota pecsétje.²²

Az első világi személy, aki a Magyar Királyságban vörös viaszt használhatott Cillei Herman gróf volt. Ő nem a magyar jogrend, hanem birodalmi grófi címe miatt használhatott vörös viaszt.²³ A Kórógyi család volt az első magyar származású család, amelynek tagjai grófi címet használtak. A konstanzi zsinat idején, 1417-ben Kórógyi Fülöp örökösödési szerződést kötött távoli rokonával Castell grófjával. Ettől kezdve kölcsönösen használhatták egymás címét. Kórógyi előszeretettel használta a Castell grófja címet. Zsigmondtól pedig megkapta a vörös viasz használatának jogát.²⁴ Később a Kórógyiak példáján felbuzdulva 1425-ben Frangepán Miklós vegliai, zenggi és modrusi gróf ősei szokására hivatkozva kérte és kapta meg Zsigmondtól a vörös viasz használatának jogát.²⁵ A Gusich nemzetségbe tartozó Karlovics családból származó Gergely fia Károly,²⁶ bár a „Comes de Corbavia” címet használta 1402-ben, pecsétje azonban még zöld viaszú volt,²⁷ mint ahogy nem vörös viasz nyomait találjuk egy 1418-as oklevelén sem.²⁸ Vagyis a Karlovicsok előbb lettek örökös ispánok (grófok), mint hogy vörös viaszt használtak volna.²⁹ Az bizonyos, hogy Károly bán fia Korbáviai György 1439-ben már vörös viasszal pecsételt.³⁰

A 15. század derekán így több előkelő család használhatott már vörös pecsétviaszt. Felmerül a kérdés, ez csupán ranggal járt, vagy hatalommal is? Ehhez érdemes megvizsgálnunk egy 1440. január 18-án kelt sokpecsétes oklevelet. A Bu-

²¹ Szentpétery Imre: Hédervári Imre 1447-iki felmentő levele. = *Turul*, 1902. 4. sz. 153–165. 157–161.

²² MNL OL DL 39 290.

²³ Neumann Tibor: Találkozó Konstanzban (A Kórógyiak grófi címe). = *Turul*, 2014. 3. sz. 104–108. 105. és 12. jegyz.

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

²⁶ A család történetére l. Varga Szabolcs: Adalékok a Zrínyi család felemelkedéséhez. A Karlovics-örökség. In: *Zrínyi Miklós élete és öröksége*. Szerk. Varga Zoltán, Szigetvár, 2009. 4–28. Különösen 6–8. és 9. jegyzetek.

²⁷ Lóvei Pál: Az ország nagyjainak és előkelőinek 1402. évi oklevelén függő pecsétek. In: *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerk. Neumann Tibor – Rác György, Bp.–Piliscsaba, 2009. 149–182. 170. 65. sz.

²⁸ MNL OL DL 43 422.

²⁹ A család címerhasználatával kapcsolatban újabban l. Amer Sulejmanagić: *Grbknezova Kurjakovica Krbavskih. Coat of Arms of the Counts Kurjakovic of Corbavia*. Gospić, 2017.

³⁰ MNL OL DL 13 457. A rongált állapotú sokpecsétes oklevelén csupán négy azonosítható pecsét maradt, mindegyik papírfelzettel fedve. A jobb szélén fennmaradt pecsét egyértelműen az oklevélben is említésre kerülő Korbáviai Györgyé. A papírfelzet mögül vörös viasz sejlik fel. Egy másik példányát közöljük a mellékletben, 2. sz. pecsét.

dán összegyűlt országnagyok követeket küldtek Krakkóba III. Ulászló lengyel királyhoz. A jelenlévő országnagyok pecsétjüket helyezték el az oklevél alján. A kor szokása szerint balról jobbra haladva, hierarchia szerint csökkenő sorrendben helyezkedik el tizenhárom pecsét. Először a főpapak vörösviaszú pecsétjeit láthatjuk. A világi pecsételők sorát Cillei Ulrik kezdte meg az ötödik helyen. A jelenlévő leghatalmasabb világi méltóság, Garai László macsói bán csak ezt követően pecsétel. Vagyis Cillei, mint birodalmi gróf megelőzte a világi méltóságokat, bár magyar hivatalt ekkor nem viselt. A tisztség nélkül álló Kórógyi János és Korbáviai György pecsétjét csak hátrébb látjuk a hetedik és nyolcadik helyen.³¹ Kórógyi egy másik pecsételőjétől származó lenyomatot későbbi okleveleken is megtaláljuk.³² Mindkét esetben az udvari tisztségviselőket követően az első ispánok között szerepel. Kijelenthetjük, hogy a vörös viasz használata elsősorban reprezentációs célt szolgált, és az örökös ispáni címmel együtt rangot jelentett. A hatalmi hierarchiában azonban nem jelentett akkora előrelépést, mint egy birodalmi grófi cím, és nem párosult vele automatikusan nagyobb befolyás.

Az 1440-es évektől kezdődően folyamatosan szaporodtak az örökös ispánsági és grófi címek. 1442-ben Tallóci Matkó és családja I. Ulászló támogatásának köszönhetően megkapta az uralkodótól a Cetina grófja címet.³³ Úgy tűnik, neki már automatikusan járt a vörös viasz használata. Pecsétjét azonosíthatjuk az 1442. augusztus 16-án kiadott oklevélen.³⁴ Később, mint Ulászló vikáriusa is használta vörös viaszú pecsétjét, de csupán a nádor után kapott helyet.³⁵ A következő lépést a vörös viasz világi használatában Hunyadi János kormányzóvá választása jelentette. Mint tudjuk, az uralkodónál jóval szűkebb jogkört kapott,

³¹ Novák Ádám: Az 1440. januári királyválasztó országgyűlés oklevelének megerősítői. In: *Micae Mediaevales VII. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*. Szerk. Farkas Csaba – Ribi András – Veres Kristóf György, Bp., 2018. 122–138.

³² A 1440. június 29. és július 17-i okleveleken. Középkori magyar pecsétek Varsóból. Szerk. Novák Ádám. = *Történelmi Tanulmányok*, 2018. Supplementum. (Továbbiakban: Novák, 2018). Ennek képét l. a mellékletben, 1. sz. pecsét. Továbbá az 1447. szeptember 13-as sokpecsétés oklevélen a XX. sz. pecsét. Szentpétery, 1902. 164. Ugyanitt tűnik fel Frangepán Zsigmond vörös viaszú pecsétje is. XV. sz. Uo. 163. Kórógyi pecsétje hasonló helyet foglal el az 1452-ben, Bécsben kiadott sokpecsétés oklevélen is. Lóvei Pál: „... jelen levelünket ... szokott pecsétjeinkkel meg is erősítettük ...” – Sokpecsétés oklevelek megpecsételési folyamata. In: „*A feledés árja alól új földéket hódítok vissza*”: *Írások Timár Árpád tiszteletére*. Szerk. Bardoly István – Jurecskó László – Sümegi György, Bp., 2009. 109–117. 112.

³³ Mályusz Elemér: A négy Tallóci-fivér. = *Történelmi Szemle*, 1980. 4. sz. 531–576. Tallóci életére lásd még: Pálosfalvi Tamás: Cilleiek és Tallóciak: küzdelem Szlavóniáért (1440–1448). = *Századok*, 2000. 1. sz. 45–98.

³⁴ Haus-, Hof- und Staatsarchiv AUR 1442. VIII. 16. L. a mellékletben 3. sz. pecsét. Vö. Novák, 2018. 72. p. 11. sz. pecsét.

³⁵ 1443. december 16. Primási Levéltár, Esztergomi Székesfőkáptalan Magánlevéltára Acta radicalia fasc. 47.1 Nr. 30.

de kormányzói pecséthasználatában figyelhetjük meg, hogy az első olyan magyar tisztségviselő, aki a nádort is megelőzi a hierarchiában. Ennek ékes bizonyítéka Hunyadi János Garai László nádorral és Újlaki Miklós erdélyi vajdával kötött szövetségét rögzítő 1450. június 17-i oklevél.³⁶ Kormányzói kinevezése V. László 1453-as hazatérését követően megszűnt. Az 1454. december 19-én kelt országgyűlési meghívókon azonban Hunyadi pecsétjét még mindig Garai László nádor pecsétje előtt találjuk, és vörös viaszba nyomva.³⁷ Ennek oka természetesen az, hogy V. László hazatérését követően kibővítette a Hunyadiak címerét, megadományozta a Beszterce grófja címmel, és kinevezte az ország főkapitányának.³⁸ Ezzel Hunyadi János elkerülte a presztízvesztést. Hierarchiai pozícióját hivatalosan is megtarthatta, így nem kellett csupán katonai erejére és hírnevére támaszkodnia. Ő volt tehát az első, aki magyar világiként olyan méltóságot és címet viselt, mely a nádor fölé emelte, és mindezt vörös viasz használatával hirdethette is.

Mátyás király idején a vörös viaszt használók száma ugrásszerűen emelkedett. Ahogy fentebb írtuk, Mátyás támogatóinak előszeretettel adományozott örökös ispáni címet.³⁹ A vörös viasz használatának joga nőrokonokra is kiterjedt. Hunyadi János özvegye, Szilágyi Mihály kormányzó testvére, Mátyás király anyja, Szilágyi Erzsébet is vörös viaszt használhatott.⁴⁰ A Mátyás halálát követően összeült tanács Beatrix királyné és Corvin János vezetésével olyan világiakból állt, akik közül csupán Kinizsi Pál temesi ispán nem használt vörös viaszt. Corvin János, ecsedi Bátor István, Vingárti Geréb Péter és Mátyás is vörös viasszal pecsételt.⁴¹

A főnemesség kialakulásának végső állomása az 1498. évi XXII. törvénycikk volt.⁴² Az országgyűlés listázta a bandérium állítására kötelezett nemesi családok

³⁶ MNL OL DL 14 379. Itt jegyezzük meg, hogy sokszor még az egyháziakat is megelőzte a hierarchiában. Vö. Lővei, 2009. 112. Bár ez kormányzósága elején még nem így alakult: MNL OL DL 102 498.

³⁷ Az 1454. december 19-én kiadott három országgyűlési meghívók mindegyikén a harmadik pecsét az övé. Arhivele Naționale României – Sibiu Magistrat Sibiu Colecția de documente medievale Seria U II. Nr. 159.; MNL OL DL 81 190–91. A hatodik, szintén vörös viaszú pecsét Kőrögyi János macsói báné.

³⁸ MNL OL DL 24 762. Nyári Albert: *A heraldika vezérfonala*. Bp., 1886. 120–121. Hunyadi János címeréhez vö. Bertényi Iván: Das Wappen von János Hunyadi aus dem Jahre 1453. = *Archivum Heraldicum*, 1985. 1–2. sz. 9–12. Pecsétjét l. a mellékletben 4. sz. pecsét.

³⁹ Szapolyai Imre Szepes vármegye örökös grófjának pecsétje 1476-ból: MNL OL DL 17 866. Szentgyörgyi és Bazini János gróf pecsétje 1464-ből: MNL OL DL 88 400.

⁴⁰ Archiv mesta Košice, Archivum Secretum fasc. F (Tellonium) Nr. 63.

⁴¹ Archiv mesta Košice, Archivum Secretum fasc. F (Tellonium) Nr. 102.

⁴² *Decreta Regni Mediaevalis Hungariae Tomus IV. 1490–1526*. E copiis manuscriptis Ferenc Döry. Critice recensuerunt et Anglice reddiderunt Péter Banyó et Martyn Rady, János M. Bak assistente. Bp., 2010. 102–103.

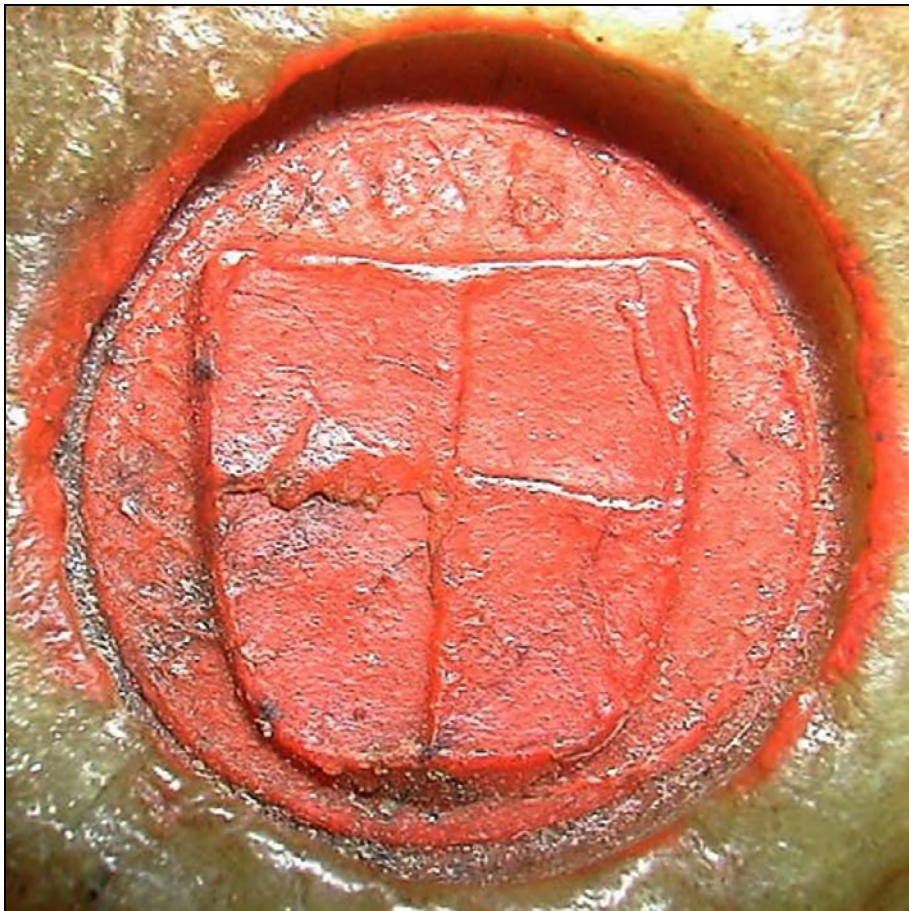
kat. Harmincnyolc főurat neveztek meg név szerint és további két családot,⁴³ akik ezzel együtt megkapták a mágnás címet is. Ettől kezdve jogilag is megkülönböztették a köznemeseket a főnemesektől.

„Ifj. Szentpétery tanulmánya tehát indokolt kísérlet a pecsétnek, mint szociológiai eszköznek, megfigyelésére.” – írta 1938-ban Hajnal István a fentebb említett munkát is magába foglaló emlékkönyv ismertetésekor.⁴⁴ Az eltelt több mint nyolcvan év kutatásai révén sokat megtudtunk a késő középkorban lejátszódott jogi és társadalmi folyamatokról, a „kísérőjelenségként” fellépő vörös viasz használatát, és annak forrásait azonban éppen csak az utóbbi időben vizsgálta egy-két tanulmány. Jelen dolgozatunkban ezt a hiányt igyekeztünk pótolni elsősorban az 1439 és 1457 közötti sokpecsétes oklevelek vizsgálatából leszűrt megfigyelésekkel. Összegzésként elmondható: A 15. század első felében a grófi címek nagyobb hatalommal még nem jártak, de viselőjük presztízst emelték. A címeikkel járt a vörös viasz használatának joga. Az írástudatlanok magas száma miatt reprezentációs erővel bírt. A jog megszerzésére a század folyamán többen törekedtek, vagyoni és politikai gyarapodásuk részeként tekintettek rá. Ezáltal nemes és nemes, báró és báró között különbség alakult ki, a századfordulón pedig jogilag is differenciálódott a nemesség. A folyamat fokmérője lehet a vörös viasz, tettenérése pedig a pecséthasználattal vizsgálatával lehetséges.⁴⁵

⁴³ Engel, 2003B. 46–47.

⁴⁴ Hajnal István: A Szentpétery-Emlékkönyvről és a „történeti segédtudományok rendeltetéséről. = *Turul* 1938. 3–4. sz. 49–59. 51.

⁴⁵ Mellékletként közlünk négy, eddig publikálatlan pecsétképet, melyek elősegíthetik a jövő ezirányú kutatásait. (az életrajzi adatoknál a kezdő dátum az első ismert okleveles említést mutatja)

1. Kórógyi János Castell gróffjának kisebb pecsétje 1440-ből

A folytonos körvonallal határolt pecsétmezőben négyelt címerpajzs, melynek második és harmadik és mezeje kiemelkedik. Körirata nincs.

Mérete kb. 16 mm

*Eredeti: Archiwum Głównie Akt Dawnych w Warszawie, Dok. perg. Nr. 5575.
(MNL OL DF 289 006.)*

Kórógyi János (1411–†1456) egy kelet-szlavóniai család sarja. Apja, Fülöp Konstanztban örökösödési szerződést kötött távoli rokonával, Castell gróffjával. Ettől kezdve felvették a Castell grófja címet, és Zsigmondtól megkapták a vörös viasz használatának jogát. Garai László rokonaként a polgárháborúban Erzsébetet támogatta. 1440-ben országbíró volt rövid ideig, később 1447-től haláláig macsói bán, egyúttal Baranya, Pozsega és Orbász vármegye ispánja.

2. Korbáviai György Korbávia grófjának pecsétje 1440-ből

A nyújtott négykaréjos mező alján jobbra dőlő címerpajzs, benne fenn lépő madáralak, alul három vízszintes vágás. Bal felső sarkán feltehetően sisak, forgójában a madáralak ismétlődik, fején korona. A pecsétmezőt növényi minta tölti ki.

Műszkulás körirata: s. geo(...) de / + corbavia.

Mérete kb. 21 mm

Eredeti: Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Dok. perg. Nr. 5574.

(MNL OL DF 289 005.)

Korbáviai György (1414–†1442) Gusich nemzetségbe tartozó előkelő horvát család sarja. Apja királyi asztalnokmesterként magyar báró volt. György részt vett Zsigmond nyugati utazásain. Első ispánságát, a zólyomit 1427 és 1430 között töltötte be. 1439-ben és 1440-ben többször feltűnik az országnagyok sorában.

3. Tallóci Matkó Cetina grófjának pecsétje 1442-ből

A körirattól folytonos vonallal elválasztott pecsétmezőben címerpajzs, mely elmosódott. Korábbi pecsétje alapján feltehetően a jobboldalon ágaskodó kétfarkú nyest, baloldalon felezett sas. Minuszkulás körirata: S matthonis.de.tallouc.regni.Scalonie.bani.

Mérete kb. 26 mm

Eredeti: Haus-, Hof- und Staatsarchiv AUR 1442. VIII. 16. (MNL OL DF 258 234.)

Tallóci Matkó (1419–†1445) három testvérével együtt Raguzából került Zsigmond király szolgálatába. Tehetséges katona, testvéreivel együtt Zsigmond délvidéki támaszai. 1429-től Csanád, Krassó, Keve megye ispánja 1435-ig. 1435-től szlávón, 1436-tól dalmát-horvát bán is, amit haláláig betöltött. Albert király alatt már vagyonos, befolyásos országnagy. A polgárháború alatt I. Ulászló támogatója, akitől a Cetina grófja címet nyerte 1442-ben. Élete végén Cillei Ulrikkel vívott csatát, Szlavónia fölötti hatalomért.

4. Hunyadi János Beszterce grófjának pecsétje 1456-ból

A pecsét mezejében címerpajzs. Az 1. és 4. negyedében jobbra ágaskodó oroszlán.

A 2. és 3. negyedben jobbra néző szájában gyűrűt tartó holló.

Minusculás körirata: S. iohannis de hunyad (...).

Mérete kb. 31 mm.

Eredeti: Arhiv Republike Slovenije SI AS 4567. (MNL OL DF 258144.)

Hunyadi János (1409–†1456) feltehetően havasalföldi nemes család sarja. Pályafutását Ozorai Pipó és Újlaki Miklós kíséretében kezdte. Zsigmond udvarában 1433-tól udvari lovag volt, 1439-től szörényi bán, 1441-től erdélyi vajda. A hét főkapitány egyike, kormányzóvá választották 1446-ban, 1453-tól az ország főkapitánya. A törökverő: több sikeres hadjáratot vezetett a török ellen. Birtokszerzéseivel megalapozta fia, Mátyás számára a királyi hatalmat.

A KÖTET SZERZŐI

- BALOGH JUDIT egyetemi tanár, Esterházy Károly Egyetem, Történettudományi Intézet, Eger
- BÁRÁNY ATTILA egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, MTA-DE Lendület kutatócsoport vezetője, Debrecen
- BARTA RÓBERT egyetemi docens, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, Debrecen
- BOGDÁNDI ZSOLT tudományos munkatárs, az Erdélyi Múzeum Egyesület Kutatóintézete, Kolozsvár
- EGYED ÁKOS akadémikus, ny. tudományos főmunkatárs, Kolozsvár, a Debreceni Egyetem díszdoktora, Debrecen
- EGYED EMESE egyetemi tanár, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet, Kolozsvár
- FAZEKAS RÓZSA egyetemi docens, Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza
- GÁLFI EMŐKE tudományos munkatárs, az Erdélyi Múzeum Egyesület Kutatóintézete, Kolozsvár
- KEMÉNYFI RÓBERT egyetemi tanár, néprajzkutató, dékán, Debreceni Egyetem, BTK, Néprajzi Tanszék, Debrecen
- KEREPESZKI RÓBERT egyetemi docens, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, Debrecen
- KERTÉSZ TÜNDE FRUZZSINA múzeológus, történész, Jósza András Múzeum, Nyíregyháza, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Debrecen
- KÓNYA ANNAMÁRIA egyetemi adjunktus, Eperjesi Egyetem Történelmi Intézete, Prešov/Eperjes
- KÓNYA PÉTER egyetemi tanár, rektor, Eperjesi Egyetem Történelmi Intézete, Prešov/Eperjes

- KUNT GERGELY egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Történettudományi Intézet, Miskolc
- MOHÁCSI ENDRE múzeológus, történész, Jósza András Múzeum, Nyíregyháza
- NAGY BETTINA PhD hallgató, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Debrecen
- NOVÁK ÁDÁM múzeológus, történész, Déri Múzeum, Debrecen
- OROSZ ISTVÁN akadémikus, professor emeritus, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, Debrecen
- PAPP KLÁRA egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, Debrecen
- POHILEC SZILVESZTER PhD hallgató, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Debrecen
- PÜSKI LEVENTE egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, Debrecen
- SCHREK KATALIN adjunktus, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, Debrecen
- SZABADI ISTVÁN levéltárigazgató, a Tiszántúli Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár, egyetemi docens, Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet, Debrecen
- VISKOLCZ NOÉMI egyetemi docens, intézetigazgató, Miskolci Egyetem, Történettudományi Intézet, Miskolc
- ZSOLDOS ILDIKÓ egyetemi docens, intézetigazgató, Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet, Nyíregyháza

Speculum Historiae Debreceniense

(Sorozatszerkesztő: Papp Klára)

SOROZAT EDDIG MEGJELENT KÖTETEI

1. MATTHIAS AND HIS LEGACY: CULTURAL AND POLITICAL ENCOUNTERS BETWEEN EAST AND WEST. Eds. *Attila Bárány, Attila Györkös*. Debrecen, 2009.
2. SZŐLŐTERMELÉS ÉS BORKERESKEDELEM. Szerk. *Orosz István, Papp Klára*. Debrecen, 2009.
3. *Ifj. Barta János*: „HA ZEMPLIN VÁRMEGYÉT AZ ÚTAS VISGÁLJA...” GAZDÁLKODÁS ÉS TÁRSADALOM ZEMPLÉN MEGYÉBEN. Debrecen, 2009.
4. ARISZTOKRATA ÉLETPÁLYÁK ÉS ÉLETVISZONYOK. Szerk. *Papp Klára, Püski Levente*. Debrecen, 2009.
5. *Orosz István*: A JOBBÁGYVILÁG MEGSZŰNÉSE MAGYARORSZÁGON. Debrecen, 2010.
6. *Csorba Dávid*: A ZÁSzlós BArány NyomÁBAN. A MAGYAR KÁLVINIZMUS 17. SZÁZADI VILÁGA. Debrecen, 2011.
7. DEBRECEN VÁROS 650 ÉVES. VÁROSTÖRTÉNETI TANULMÁNYOK. Szerk. *Bárány Attila, Papp Klára, Szálkai Tamás*. Debrecen, 2011.
8. *Szendrei Ákos*: JUSTH GYULA POLITIKAI PÁLYÁJA. A FÜGGETLENSÉGI POLITIZÁLÁS LEHETŐSÉGEI A 19–20. SZÁZAD FORDULÓJÁN. Debrecen, 2012.
9. „... ÉLTÜNK MI SOKÁIG ‘KÉT HAZÁBAN’...” TANULMÁNYOK A 90 ÉVES KISS ANDRÁS TISZTELETÉRE. Szerk. *Dáné Veronka, Oborni Teréz, Sipos Gábor*, Debrecen, 2012.
10. „NINCS EGy IGAZ BARÁTOM SE!” TANULMÁNYOK SZÉCHENYI ISTVÁN POLITIKAI KAPCSOLATAINAK TÖRTÉNETÉHEZ. Szerk. *Velkey Ferenc*. Debrecen, 2012.
11. *Jeney-Tóth Annamária*: „... URUNK UDVARNÉPE ...” UDVAR ÉS TÁRSADALMA BATHORY GÁBOR ÉS BETHLEN GÁBOR FEJEDELEMSÉGE IDEJÉN A KOLOZSVÁRI SZÁMADÁSKÖNYVEK TÜKRÉBEN. Debrecen, 2012.
12. A MAGYAR ARISZTOKRÁCIA TÁRSADALMI SOKSZÍNŰSÉGE, VÁLTOZÓ ÉRTÉKEK ÉS ÉLETVISZONYOK. Szerk. *Papp Klára, Püski Levente*, Debrecen, 2013.
13. FRANCIA–MAGYAR KAPCSOLATOK A KÖZÉPKORBAN. Szerk. *Györkös Attila – Kiss Gergely*, Debrecen, 2013.
14. SMALL NATIONS ON THE BORDERLINES OF GREAT POWERS. Eds. *Attila Bárány – Satu Matikainen*, Debrecen – Jyväskylä, 2013.
15. BETHLEN GÁBOR KÉPMÁSA. Szerk. *Papp Klára és Balogh Judit*. Debrecen, 2013.
16. KULTURÁLIS IDENTITÁS ÉS ALTERITÁS AZ IDŐBEN. Szerk. *Pieldner Judit, Papp Klára, Tapodi Zsuzsa, Forisek Péter és Papp Klára*, Debrecen, 2013.

17. „EKLEZSIÁKNAK, EGYHÁZI SZOLGÁKNAK EGYETLENEGY DAJKÁJA” TANULMÁNYOK BETHLEN GÁBOR EGYHÁZPOLITIKÁJÁRÓL. Szerk. *Dáné Veronka – Szabadi István*, Debrecen, 2014.
18. MŰVELTSÉG ÉS TÁRSADALMI SZEREPEK: AZ ARISZTOKRÁCIA VÁLTOZÓ TÁRSADALMI SZEREPE Szerk.: *Bárány Attila, Orosz István, Papp Klára, Vinkler Bálint*, Debrecen, 2014.
19. JÓSIKA ANTAL KOLOZSI FŐISPÁN TEVÉKENYSÉGE ÉS ÍRÁSAI. A tanulmányokat írta: *Papp Klára*, a forrásszövegeket gondozta: *Papp Klára és Tóth Orsolya*, Jósika Antalnak a katolikusokról szóló, latin nyelvű irását átírta és a szöveget fordította: *Tóth Orsolya*, Debrecen, 2015.
20. *Ifj. Barta János*: „HA ZEMPLIN VÁRMEGYÉT AZ ÚTAS VISGÁLJA” II. ADATTÁR ZEMPLÉN MEGYE 18. SZÁZADVÉGI TÖRTÉNETÉHEZ. Debrecen, 2015.
21. *Orosz István*: A FÓNIX ÉS A BÁRÁNY VÁROSA. Debrecen, 2015.
22. A „NAGY HÁBORÚ” ÉS EMLÉKEZETE. Szerk. *Püski Levente és Kerepeszki Róbert*, Debrecen, 2015.
23. KATOLIKUS ÚJJÁSZÜLETÉS DEBRECENBEN. Szerk. *Orosz István és Papp Klára*, Debrecen, 2015.
24. *Papp Imre*: AGRÁR- ÉS TÁRSADALOMTÖRTÉNETI TANULMÁNYOK A 18. SZÁZADI FRANCIAORSZÁGRÓL. Szerk. *Bárány Attila, Györkös Attila és Jakab Melinda*, Debrecen, 2016.
25. MENEKÜLTEK, MIGRÁNSOK, ÚJ HAZÁT KERESŐK. Szerk. *Papp Klára és Kerepeszki Róbert*, Debrecen, 2016.